

การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ ในตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

Operation of Coffee Growers and Processing Community Enterprise Groups in Thep Sadet Sub-district, Doi Saket District, Chiang Mai Province

เฉลิมพันธุ์ บุตรตานนท์ พหล ศักดิ์คะทนต์* พุฒิสรรค์ เครือคำ นภารัตน์ เวชสิทธิ์นิรภัย และ
ธีร์ธวัช ปุรินทรภิบาล

Chaleomphun Bhudtanon, Phahol Sakkatat*, Phutthisun Kruekum, Napharat
Vetchasitniraphai and Teetawat Purintrapibal

สาขาวิชาการส่งเสริมและสื่อสารเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ 50290
Department of Resources Development and Agricultural Extension, Faculty of Agricultural Production
Maejo University, Chiang Mai 50290

* Corresponding author: phahol@mju.ac.th

(Received: 31 January 2020; Revised: 11 March 2020; Accepted: 9 April 2020)

Abstract

The objective of this research were to study personal characteristics, socio-economic of coffee growers and processing community enterprise member group, to study the operations of coffee grower and processing community enterprise group, to study the relationship between various factors and the operation of coffee grower and processing community enterprise group, and to study problems and recommendations of coffee growers and processing community enterprise group, Thep Sadet Sub-district, Doi Saket District, Chiang Mai Province. The population used in the study were 146 coffee farmers. Data were collected by questionnaires. Analyze data using description and Chi-square test.

The study found that most farmers are male, aged between 41-50 years, have completed high school education, have marital status, having 3-4 family members, 1-2 household labor, most have income 150,000-200,000 baht per year, have agricultural

area 1-10 rai, mostly receiving news from agricultural extension offices and had previously received agricultural training. The operations of the coffee grower and processing enterprise are at a high level. Factors that relate to the operation of community enterprise, coffee growers and processing group; in organization such as gender and training, the raw material production includes training, finance and account including training.

Problem and suggestion regarding the operative of community enterprise, coffee grower and processing groups, such as member's operative have delays receiving incorrect customer order; such as order duplicate products repeat production errors in the production process and recording revenue wrong expense.

Keywords: operation, community enterprise, coffee growers and processing group

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ เพื่อศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ และเพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ ในตำบลเทพเสด็จ อำเภอตอยสะแก จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟจำนวน 146 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา และการใช้สถิติ Chi-square test

การศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีสถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน มีจำนวนแรงงานทางการเกษตรในครัวเรือน 1-2 คน ส่วนใหญ่มีรายได้ 150,000-200,000 บาทต่อปี มีจำนวนพื้นที่ทำการเกษตร 1-10 ไร่ ส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และส่วนใหญ่เคยเข้ารับการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องทางการเกษตร การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟด้านองค์กร ได้แก่ เพศ และการเข้ารับการอบรม ด้านการผลิตและวัตถุดิบ ได้แก่ การเข้ารับการอบรม และด้านการเงินและบัญชี ได้แก่ การเข้ารับการอบรม

สำหรับปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ เป็นปัญหาการปฏิบัติการดำเนินงานตามหน้าที่ของสมาชิก มีปัญหาในการทำความเข้าใจของสมาชิก ทำให้การดำเนินงานบางหน้าที่เกิดความล่าช้า เกิดปัญหาการส่งสินค้าซ้ำซ้อนทำให้เกิดการผลิตสินค้าซ้ำ เกิดการผลิตหรือการเสียเปล่าของผลผลิตในขั้นตอนการเปิดเครื่องหรือเริ่มแปรรูปของการผลิต และปัญหาการบันทึกรายรับ-รายจ่าย จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระบบการทำบัญชีในบางครั้ง

คำสำคัญ: การดำเนินงาน วิสาหกิจชุมชน กลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ

คำนำ

กาแฟเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่งของไทยที่ทำรายได้ให้แก่เกษตรกรปีละประมาณ 3,000 ล้านบาท โดยในช่วงปี พ.ศ.2549-2553 ตลาดกาแฟมีการขยายตัวอย่างมาก ทำให้ความต้องการใช้เมล็ดกาแฟของโรงงานแปรรูปกาแฟในประเทศเพิ่มขึ้นจาก 47,000 ตัน ในปี พ.ศ.2549 เป็น 67,000 ตัน ในปี พ.ศ.2555 ในขณะที่เดียวกันผลผลิตกาแฟในประเทศกลับลดลงอย่างต่อเนื่องเนื่องจากราคากาแฟที่ตกต่ำเป็นเวลานาน ทำให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นแทน เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และไม้ผล เนื้อที่ที่ให้ผลผลิตจึงลดลงจาก 429,878 ไร่ ในปี พ.ศ.2549 เหลือเพียง 279,060 ไร่ ในปี พ.ศ.2556 ทำให้ผลผลิตลดลงด้วย (อุตสาหกรรมกาแฟ, 2559)

พันธุ์กาแฟที่ปลูกส่วนใหญ่เป็นพันธุ์โรบัสต้า ร้อยละ 78 โดยแหล่งปลูกที่สำคัญอยู่ในภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี กระบี่ นครศรีธรรมราช ประจวบคีรีขันธ์ พังงา ส่วนพันธุ์อาราบิก้ามีเพียงร้อยละ 22 แหล่งปลูกที่สำคัญอยู่ในภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก จึงทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของโรงงานแปรรูปที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีการนำเข้าจากต่างประเทศเพิ่มขึ้นด้วย และตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2553 ภายใต้ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (AFTA) ประเทศไทยเปิดตลาดให้นำเข้ากาแฟเสรี โดยลดภาษีนำเข้าเมล็ดกาแฟและกาแฟสำเร็จรูปเหลือร้อยละ 5 และร้อยละ 0 ตามลำดับ ซึ่งมีผลกระทบต่อเกษตรกรผู้ผลิตกาแฟในประเทศ ผู้ประกอบการแปรรูปกาแฟไทยนำเข้าเมล็ดกาแฟและกาแฟสำเร็จรูปจากต่างประเทศ แทนการรับซื้อในประเทศ ประเทศคู่แข่งในการผลิตกาแฟของไทย ได้แก่ ประเทศเวียดนามและอินโดนีเซีย

ซึ่งประเทศเหล่านี้สามารถผลิตกาแฟที่ให้ผลผลิตสูงกว่าและต้นทุนการผลิตต่ำกว่า การผลิตกาแฟของไทยจึงไม่สามารถแข่งขันกับเวียดนามได้ และเนื่องจากปัจจุบันสวนกาแฟของไทยร้อยละ 70 ของกาแฟโรบัสต้าเป็นสวนผสม ซึ่งเกษตรกรขาดการบำรุงรักษา ส่งผลให้ผลผลิตต่ำเฉลี่ยไร่ละ 136 กิโลกรัม ในขณะที่สวนที่ปลูกเป็นสวนเดี่ยวประมาณร้อยละ 30 ของกาแฟโรบัสต้าทั้งหมดให้ผลผลิตถึง 250 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งมีเนื้อที่ปลูกน้อยกว่าสวนผสมมาก ผลผลิตเฉลี่ยของประเทศจึงต่ำ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการยุทธศาสตร์กาแฟตั้งแต่ปี 2552-2556 สามารถบรรลุเป้าหมายได้ในระดับหนึ่งเนื่องจากติดขัดด้านงบประมาณ ไม่สามารถขยายผลได้ตามเป้าหมาย ในปี 2557-2560 ที่เข้าสู่ AEC จำเป็นที่อุตสาหกรรมกาแฟต้องเร่งพัฒนา โดยไทยมีศักยภาพด้านการแปรรูปและมีศักยภาพในการผลิตและส่งออกมาก ดังนั้นการพัฒนาในระยะต่อไปจำเป็นต้องจัดทำยุทธศาสตร์กาแฟโดยเน้นการบริหารจัดการแบบครบวงจร (Supply Chain) บนพื้นฐานของศักยภาพ (Potential) และอัตลักษณ์ของกาแฟไทย พัฒนาตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ สู่ปลายน้ำ โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาคุณภาพเมล็ดกาแฟสู่มาตรฐานสากล การผลิตกาแฟเฉพาะถิ่นและการเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมแปรรูปกาแฟ เพื่อให้สามารถเป็นผู้นำสินค้ากาแฟในอาเซียนต่อไป (กรมวิชาการเกษตร, 2560)

ตำบลเทพเสด็จ นอกจากจะเป็นพื้นที่ที่อุดมไปด้วยต้นเสี้ยว ที่พร้อมจะผลิดอกบานในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนมีนาคม จนเกิดเป็นงาน “เทศกาลดอกเสี้ยวบานลานกาแฟเทพเสด็จ” แล้ว ภายในผืนป่าของตำบลท่ามกลางพงไพรแห่งนี้ ยังมีมากไปด้วยมวลไม้พันธุ์กาแฟอาราบิก้า ที่หลากหลาย

ว่ากันว่า กาแฟบริเวณพื้นที่แห่งนี้เป็นกาแฟที่มีคุณภาพดีที่สุดในแห่งหนึ่งของประเทศไทย จึงถูกขนานนามให้เป็น “กาแฟเทพเสด็จ”

กาแฟเทพเสด็จ เป็นกาแฟคั่วสายพันธุ์อาราบิก้าแท้ 100% ที่ปลูกบนที่สูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 1,000-1,500 เมตรขึ้นไป มีสภาพภูมิอากาศค่อนข้างเย็นตลอดทั้งปี ทำให้ผลผลิตกาแฟอาราบิก้าของตำบลเทพเสด็จเป็นเมล็ดกาแฟที่ได้คุณภาพดีมีกลิ่นหอม รสชาติน่าลิ้มลอง ซึ่งกาแฟที่คั่วมีด้วยกันทั้งหมด 3 ระดับ คือ คั่วอ่อน คั่วกลาง และคั่วเข้ม ต้นกาแฟในตำบลเทพเสด็จเป็นไร่กาแฟที่กระจายอยู่ท่ามกลางผืนป่าไผ่เงาะร่มไม้ใหญ่ ซึ่งเมล็ดกาแฟจะให้คุณภาพที่ดีเมื่อได้รับแสงแดดอ่อนๆ เพียงรำไร การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการปลูก การผลิต และการแปรรูปเมล็ดกาแฟ ทั้งหมด 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มกาแฟดอยป่าเมี่ยงเทพเสด็จ กลุ่มรุ่งเรืองพัฒนาเทพเสด็จ กลุ่มผู้ปลูกกาแฟและผลิตกาแฟอินทรีย์บ้านปางบง กลุ่มกาแฟเทพเสด็จและการแปรรูป โดยการรวมกลุ่มของเกษตรกรเริ่มขึ้น พ.ศ.2531 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง โดยการส่งเสริมความรู้ด้านการผลิต และสนับสนุนปัจจัยการผลิต รวมถึงด้านการตลาดแก่กลุ่มเกษตรกร ต่อมาในปี พ.ศ.2552 มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างกลุ่มเพื่อให้สอดคล้องกับจำนวนสมาชิกที่ลดลง โดยเหลือเพียงคณะกรรมการอำนวยการเพียงฝ่ายเดียวเพื่อลดขั้นตอนการดำเนินงาน และการติดต่อสื่อสารของกลุ่มให้รวดเร็วขึ้น การเป็นสมาชิกของทั้ง 4 กลุ่มใช้วิธีการระดมหุ้นสมาชิกโดยหมู่ 7 มีจำนวนหุ้น 75 หุ้น (100 บาทต่อหุ้น) เงินรายได้จากสมาชิก 7,500 บาท รองลงมา หมู่ 4 และหมู่ 5 มีจำนวนหุ้น 68 หุ้นและ 46 หุ้น โดยมีเงินรายได้จากสมาชิก 6,800 บาท และ 4,600 บาท

ตามลำดับ การบริหารจัดการด้านทุนของทั้ง 4 กลุ่มใช้วิธีการให้สมาชิกถือหุ้นหักเงินรายได้หลังการขายผลผลิตกิโลกรัมละ 1 บาทเข้าเป็นทุนของกลุ่ม และมีกระบวนการควบคุมคุณภาพการผลิตและแปรรูปให้ได้มาตรฐานเดียวกัน (Traveller Freedom, 2558)

คณะผู้ศึกษาจึงมีการศึกษาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกกาแฟและการแปรรูปกาแฟ ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ทราบว่าปัจจัยอะไรบ้างที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงและส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ที่มีความสนใจพัฒนากลุ่มวิสาหกิจของตนหรือผู้ที่สนใจเริ่มก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ให้สามารถดำเนินงานไปสู่ความสำเร็จอย่างมั่นคง และสามารถต่อยอดไปเป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมและขนาดกลางต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ เกษตรกรผู้ปลูกกาแฟที่เป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลเทพเสด็จ ประกอบด้วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กาแฟดอยป่าเมี่ยงเทพเสด็จ รุ่งเรืองพัฒนากาแฟเทพเสด็จ กลุ่มผู้ปลูกและผลิตกาแฟอินทรีย์บ้านปางบง และกาแฟเทพเสด็จและการแปรรูปกาแฟ จำนวน 146 คน การวิจัยครั้งนี้ได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ.2559 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ.2560

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ ข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิจัย และข้อมูลปฐมภูมิ

โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ปลูกกาแฟในเขตพื้นที่ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 4 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กาแฟดอยป่าเมียง เทพเสด็จ รุ่งเรืองพัฒนากาแฟเทพเสด็จ กลุ่มผู้ปลูกและผลิตกาแฟอินทรีย์บ้านปางบง และกาแฟเทพเสด็จและการแปรรูปกาแฟ

การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม และการวิเคราะห์การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ อธิบายโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ซึ่งประกอบด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟในตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยการใช้สถิติ Chi-square test และ 3) การวิเคราะห์ปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรใช้วิธีการจัดประเภทและจัดกลุ่มข้อมูล

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ

ผลการศึกษาพบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 63.1 มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 47.8 รองลงมาคืออายุ 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 32.6 และมีอายุ 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 19.6 จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย คิดเป็นร้อยละ 67.4 รองลงมาชั้นประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ

17.3 ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 15.3 สมาชิกวิสาหกิจชุมชนทุกคนมีสถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน คิดเป็นร้อยละ 69.6 รองลงมาคือมีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 5-6 คน คิดเป็นร้อยละ 30.4 มีจำนวนแรงงานทางการเกษตรในครัวเรือน 1-2 คน คิดเป็นร้อยละ 86.9 มีรายได้ 150,000-200,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 71.7 รองลงมาคือมีรายได้มากกว่า 250,000 บาทต่อปี คิดเป็นร้อยละ 28.3 เกษตรกรโดยส่วนใหญ่มีจำนวนพื้นที่การเกษตร 1-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 78.2 รองลงมาคือมีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ที่ 11-20 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 21.8 ตามลำดับ กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนทุกคนได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และทุกคนเคยเข้ารับการฝึกอบรม

การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ

การศึกษากิจการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟในตำบลเทพเสด็จ โดยการวัดระดับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนพบว่า การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.54) โดยมีรายละเอียดแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านองค์การมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.57) รองลงมาคือด้านการตลาดและลูกค้ามีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.55) ด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิตมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.55) และด้านการบัญชีและการเงินมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.48) ตามลำดับ (Table 1)

Table 1 Level of the community enterprise operation of coffee and product processing farmers in Thep Sadet Sub-district Doi Saket district Chiang Mai province

(n=146)

Operation of coffee and product processing	\bar{X}	S.D.	Description
Organization	4.57	0.92	High
Marketing and customer	4.55	0.91	High
Production and production support	4.55	0.91	High
Account and finance	4.48	0.89	High
Total	4.54	0.91	High

High = 3.68-5.00, Moderate = 2.43-3.67, Low = 1.00 -2.33

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับระดับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ

การวิเคราะห์เพื่อหาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ ใช้การทดสอบไคสแควร์ (Chi-square test) ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามกับตัวแปรอิสระ 10 ตัวแปร ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนแรงงานการเกษตร รายได้การเกษตร จำนวนพื้นที่ในการเกษตร การได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับกลุ่มวิสาหกิจ และการฝึกอบรมจากหน่วยงานราชการ และค่าความสัมพันธ์ต้องมีระดับนัยสำคัญที่ 0.01 และ 0.05 เพื่อหาว่าตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับระดับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

โดยผลการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของ

เกษตรกรกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มปลูกกาแฟและการแปรรูปกาแฟตำบลเทพเสด็จอำเภอต๋อยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีผลดังนี้

ด้านองค์กร

ค่าความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกรกับการดำเนินงานด้านองค์กรโดยวิเคราะห์ตัวแปรอิสระจำนวน 10 ตัวแปร การศึกษาพบว่า มีตัวแปรอิสระ 2 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับระดับการดำเนินงานด้านองค์กรที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่

1. เพศ (sig = 0.011) จากการศึกษาพบว่า การดำเนินงานในด้านองค์กรขึ้นอยู่กับเพศ โดยเพศชาย จะมีการดำเนินงานในด้านองค์กรได้ดีกว่าเพศหญิง ซึ่งเป็นเพราะเพศชายมีภาวะผู้นำ การเคารพความคิดเห็นและการควบคุมการบริหารงานและองค์กรได้ดี รวมไปถึงการให้ความเคารพสมาชิกองค์กรรายอื่นที่เป็นเพศหญิง โดยการรับฟังความคิดเห็นและการให้แสดงศักยภาพในการทำงานได้ตามความสามารถของสมาชิก สอดคล้องกับงานวิจัย

ของ ชีร์ธวัช และคณะ (2562) ที่พบว่า เพศ มีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกลำไยของเกษตรกรในตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

2. การเข้ารับการอบรม (sig = 0.010) การเข้ารับการอบรมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นการให้ความรู้ทั้งด้านการบริหารงานขององค์กรการตลาด คุณภาพวัตถุดิบและการพัฒนาคุณภาพ

ของผลผลิตอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การดำเนินงานเกิดการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปกาแฟเทศ์จในด้านองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิตพร และคณะ (2562) ที่พบว่า การเข้ารับการอบรม มีความสัมพันธ์กับการสร้างส่วนประสมการตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกสตอร์วเบอร์รี่ ในเขตอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ (Table 2)

Table 2 Factors related to the community enterprise operation on organization of coffee and product processing farmers Thep Sadet Sub-district Doi Saket district Chiang Mai province

Variable	X ²	d.f.	Sig.
Sex	4.866	3	0.011*
Age	1.241	6	0.241
Marital status	3.462	3	0.253
Education attainment	6.264	6	0.574
No. of household member	2.001	3	0.175
No. of agricultural workforce	4.375	3	0.261
Income earned form the agricultural sector	1.275	3	0.623
No. of agricultural area	7.797	3	0.166
Community enterprise news/information perception	4.363	3	0.251
Training about community enterprise	2.386	3	0.010*

* Significant difference at probability level 0.05

ด้านการตลาดและลูกค้า

ค่าความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร กับการดำเนินงานด้านการตลาดและลูกค้าโดยวิเคราะห์

ตัวแปรอิสระจำนวน 10 ตัวแปร การศึกษาพบว่า ไม่มีตัวแปรอิสระใดที่มีความสัมพันธ์กับระดับการดำเนินงานด้านการตลาดและลูกค้า (Table 3)

Table 3 Factors related to the community enterprise operation on marketing and customer of coffee and product processing farmers Thep Sadet Sub-district Doi Saket district Chiang Mai province

Variable	X ²	d.f.	Sig.
Sex	1.462	3	0.223
Age	1.563	6	0.623
Marital status	4.264	3	0.251
Education attainment	1.674	6	0.583
No. of household member	4.125	3	0.475
No. of agricultural workforce	7.475	3	0.353
Income earned form the agricultural sector	8.251	3	0.341
No. of agricultural area	3.451	3	0.476
Community enterprise news/information perception	2.226	3	0.562
Training about community enterprise	2.462	3	0.050

ด้านการผลิตและวัตถุดิบ

ค่าความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร กับการดำเนินงานด้านการผลิตและวัตถุดิบโดยวิเคราะห์ตัวแปรอิสระจำนวน 10 ตัวแปร การศึกษาพบว่า มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับระดับการดำเนินงานด้านการผลิตและวัตถุดิบที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่

1. การเข้ารับการอบรม (sig = 0.012) จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับ

การอบรมด้านการผลิตและการบริหารด้านการผลิต ซึ่งเป็นความรู้ในเรื่องกระบวนการจัดหาวัตถุดิบ ปัจจัยการผลิต การบรรจุ การจัดส่งสินค้าให้ลูกค้า การดูแลเครื่องมือ และอุปกรณ์การผลิตสินค้า เพื่อเป็นการบริหารจัดการระบบการผลิตทั้งขั้น การเตรียมการผลิต ขั้นการผลิต และตลอดจนหลัง การผลิต เป็นการรักษาและควบคุมคุณภาพอุปกรณ์ ของการผลิต รวมไปถึงการคัดเลือกและตรวจสอบคุณภาพของวัตถุดิบเพื่อให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของลูกค้า สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษกร

และศุภกัญญา (2558) ที่พบว่า การเข้ารับการอบรม มีความสัมพันธ์กับแบบจำลองการประยุกต์ใช้ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (Table 4)

Table 4 Factors related to the community enterprise operation on production and production support of coffee and product processing farmers Thep Sadet Sub-district Doi Saket district Chiang Mai province

Variable	X ²	d.f.	Sig.
Sex	2.153	3	0.342
Age	1.143	6	0.551
Marital status	2.442	3	0.351
Education attainment	4.341	6	0.563
No. of household member	1.351	3	0.365
No. of agricultural workforce	4.353	3	0.251
Income earned form the agricultural sector	3.451	3	0.154
No. of agricultural area	3.575	3	0.435
Community enterprise news/information perception	2.441	3	0.173
Training about community enterprise	2.243	3	0.012*

* Significant difference at probability level 0.05

ด้านการเงินและบัญชี

ค่าความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร กับการดำเนินงานด้านการเงินและบัญชีโดยวิเคราะห์ตัวแปรอิสระจำนวน 10 ตัวแปร การศึกษาพบว่า มีตัวแปรอิสระ 1 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับระดับการดำเนินงานด้านการเงินและบัญชีที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ได้แก่

1. การเข้ารับการอบรม (sig = 0.010) กลุ่มวิสาหกิจได้รับการอบรมตามหมวดที่ 4 ในเรื่อง การจัดการบัญชีขององค์กร ด้านรายรับ-รายจ่าย

ด้านต้นทุนและกำไร ด้านการเงินของกลุ่ม และด้านทรัพย์สินและหนี้สิน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนในการบริหารงานขององค์กร กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จึงจัดทำแผนด้านการเงินและบัญชี เป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและตรวจสอบการดำเนินงานในเรื่องการเงินและบัญชีได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐดา กานต์ (2558) ที่พบว่า การเข้ารับการอบรม มีความสัมพันธ์กับการปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบการผลิตผักอินทรีย์เกษตรกรรมบนพื้นที่สูงอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ (Table 5)

Table 5 Factors related to the community enterprise operation on account and finance of coffee and product processing farmers Thep Sadet Sub-district Doi Saket district Chiang Mai province

Variable	X ²	d.f.	Sig.
Sex	1.563	3	0.562
Age	3.352	6	0.522
Marital status	3.562	3	0.119
Education attainment	5.588	6	0.348
No. of household member	2.004	3	0.262
No. of agricultural workforce	4.375	3	0.674
Income earned form the agricultural sector	2.678	3	0.453
No. of agricultural area	3.673	3	0.563
Community enterprise news/information perception	5.462	3	0.748
Training about community enterprise	2.573	3	0.010*

* Significant difference at probability level 0.05

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ

จากการศึกษาปัญหา อุปสรรค ของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ สรุปได้ว่าด้านองค์กร 1) การฝึกสอนการดำเนินงานตามหน้าที่ของสมาชิก มีอุปสรรคในการทำความเข้าใจหรือเกินความสามารถของสมาชิกทำให้การดำเนินงานบางหน้าที่มีความล่าช้า 2) มีบางตำแหน่งที่สมาชิกไม่มีความรู้ในการทำงานหรือจำนวนสมาชิกมีจำนวนไม่เพียงพอ ทำให้สมาชิกบางคนต้องทำงานหลายตำแหน่งทำให้การดำเนินงานบางส่วนล่าช้า ด้านการตลาดและลูกค้า 1) การดำเนินงานในส่วนการรับคำสั่งซื้อบางรายของลูกค้าผิดพลาด เช่น เกิดการส่งสินค้าซ้ำซ้อน ทำให้เกิดการแปรรูป

หรือการผลิตสินค้าซ้ำ ด้านการผลิตและวัตถุดิบ 1) เกิดผิดพลาดหรือการเสียเปล่าของผลผลิต ในขั้นตอนการเปิดเครื่องหรือเริ่มแปรรูปของการผลิต 2) อุปสรรคของเครื่องแปรรูป เช่น เครื่องคั่วกาแฟที่เกิดติดขัดขึ้นระหว่างการผลิต ทำให้เสียเวลาในการซ่อมแซม จนบางครั้งต้องเลื่อนการส่งสินค้าออกไป 3) มีบางฤดูของผลผลิตที่คุณภาพไม่ได้มาตรฐานของการแปรรูป อาจเกิดจากภัยธรรมชาติที่ทำให้เกิดความเสียหายของผลผลิต ด้านการเงินและบัญชี 1) มีการบันทึกรายรับ-รายจ่าย หรือการเก็บหลักฐานของเงินเข้า ออกขององค์กรไม่ครบ จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระบบการทำบัญชีในบางครั้ง 2) การทำบัญชีมีความละเอียดในการรายงานและคำนวณ ทำให้เกิดการค้างของการทำบัญชีในบางครั้ง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุอยู่ในช่วง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สมาชิกมีสถานภาพสมรส มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 3-4 คน มีจำนวนแรงงานทางด้านการเกษตรในครัวเรือน 1-2 คน ส่วนใหญ่มีรายได้ 150,000-200,000 บาท ต่อปี สมาชิกโดยส่วนใหญ่มีจำนวนพื้นที่การเกษตรอยู่ที่ 1-10 ไร่ กลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และส่วนใหญ่เคยเข้ารับการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องทางด้านการเกษตร

ระดับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.54) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ กับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ พบว่า สำหรับความสัมพันธ์กับด้านองค์กรมี 2 ตัวแปร ได้แก่ เพศ ($\text{sig} = 0.011$) และการเข้ารับการอบรม ($\text{sig} = 0.010$) ไม่มีความสัมพันธ์กับด้านการตลาดและลูกค้า ความสัมพันธ์กับด้านการผลิตและวัตถุดิบมี 1 ตัวแปร ได้แก่ การเข้ารับการอบรม ($\text{sig} = 0.012$) และความสัมพันธ์กับด้านการเงินและบัญชีมี 1 ตัวแปร ได้แก่ การเข้ารับการอบรม ($\text{sig} = 0.010$)

ปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟส่วนใหญ่ เป็นปัญหาการฝึกสอนการดำเนินงานตามหน้าที่ของสมาชิก อาจมีอุปสรรคในการทำความเข้าใจหรือเกินความสามารถของสมาชิกทำให้การดำเนินงานบางหน้าที่มีความล่าช้า การดำเนินงานในส่วนการรับคำสั่งซื้อบางรายของลูกค้าผิดพลาด เช่น เกิดการสั่งสินค้าซ้ำซ้อน ทำให้เกิดการแปรรูปหรือการผลิต

สินค้าซ้ำ ด้านการผลิตและวัตถุดิบ เกิดการผลิตหรือการเสียเปล่าของผลผลิตในขั้นตอนการเปิดเครื่องหรือเริ่มแปรรูปของการผลิต การบันทึกรายรับ-รายจ่าย หรือการเก็บหลักฐานของเงินเข้า ออกขององค์กรไม่ครบ จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระบบการทำบัญชีในบางครั้ง

ข้อเสนอแนะ

1. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการเปิดตลาดในช่องทางอื่น ๆ เช่น การนำสินค้าไปจัดบูธการแสดงผลสินค้า และการจำหน่ายผ่านตลาดออนไลน์ เป็นต้น
2. กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กรมส่งเสริมการเกษตร ควรให้ความรู้ด้านการพัฒนา และการนำส่วนอื่นของต้นกาแฟมาแปรรูปเป็นสินค้าอื่น เพื่อให้เกิดความหลากหลายมากขึ้น
3. จากการศึกษาค้นคว้า การเข้าร่วมฝึกอบรมของเกษตรกรมีผลต่อการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ดังนั้นควรมีการจัดทำโครงการฝึกอบรมและศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ปลูกและแปรรูปกาแฟ ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือจากเกษตรกร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกาแฟดอยป่าเมียง เทพเสด็จ รุ่งเรืองพัฒนากาแฟเทพเสด็จ กลุ่มผู้ปลูกและผลิตกาแฟอินทรีย์บ้านปางบง และกาแฟเทพเสด็จและการแปรรูปกาแฟ ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและร่วมดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการเกษตร. 2560. ยุทธศาสตร์กาแฟ. แหล่งข้อมูล http://www.doa.go.th/hort/images/jsn_is_thumbs/images/hort/strategiccoffee.pdf (12 มิถุนายน 2560).

จตุพร อยู่คงธรรม พหล ศักดิ์คะทัศน์ พุฒิสรรค์ เครือคำ ปิยะ พละปัญญา นภาร์สม์ เวชสิทธิ์นिरภัย และปภพ จีรัตน์. 2562. การสร้างส่วนประสมการตลาดของเกษตรกรผู้ปลูกสตอเบอร์รี่ในเขตอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารผลิตกรรมการเกษตร 1(1): 55-67.

ณัฐกานต์ ปินทุภาค. 2558. การปรับเปลี่ยนไปสู่ระบบการผลิตผักอินทรีย์ของเกษตรกรบนพื้นที่สูงอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต 3(3): 299-307.

ธีรวัช ปุรินทรภิบาล พุฒิสรรค์ เครือคำ ภรณ์ปวีร์ คำอูด สุจิวรรณ โกติแพง สุชาดา ปงกา อารียา สุฤทธิ์ และปภพ จีรัตน์. 2562. การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกลำไยของเกษตรกรในตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่. วารสารผลิตกรรมการเกษตร 1(3): 1-10.

บุษกร คำโฮม และศุภกัญญา จันทร์กษา. 2558. แบบจำลองการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษา คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. วารสารปัญญาภิวัฒน์ 7(พิเศษ): 86-98.

ปภพ จีรัตน์ พุฒิสรรค์ เครือคำ พหล ศักดิ์คะทัศน์ และสายสกุล ฟองมูล. 2562. ทักษะคติของเกษตรกรที่มีต่อการทำเกษตรกรรมตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตเทศบาลตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน. วารสารผลิตกรรมการเกษตร 1(1): 29-41.

อุตสาหกรรมการกาแฟ. 2559. กาแฟพืชเศรษฐกิจ. แหล่งข้อมูล <http://fic.nfi.or.th/foodsectordatabank-detail.php?id=17> (12 มิถุนายน 2560).

Traveller Freedom. 2558. ของดีตำบลเทพเสด็จ. แหล่งที่มาจาก <http://www.tripchiangmai.com/chiangmaiboard/index.php?topic=9545.0;wap2> (12 มิถุนายน 2560).